

CELrà
DESAPAREGUT

- Vista general de Celrà -
V. Fargnoli

VALENTI FARGNOLI / Fons TALLER D'HISTÒRIA DE CELRÀ

CELRÀ

DESAPAREGUT

Taller d'Història de Celrà

CELrà

DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer del 2023

© dels textos: Taller d'Història de Celrà

© del pròleg: Núria Esponellà

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Celrà

Amb el suport de:

Taller d'Història de Celrà

Lluís Camps Sagué
Artemi Rossell Ferrer
Delfí Faixedas Brunsoms
Montse Morales Palé
Josep Pladeveya Figueras
Jordi Taberner Vilar
Blai Cuyàs Guanter

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Valentí Fargnoli / Fons Taller d'Història de Celrà

ISBN 978-84-19239-67-9

DL B-1673-2023

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Records visuals d'un poble

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

El Celrà d'abans en imatges

Pàg. 12

NUCLI HISTÒRIC

Al voltant de la plaça de l'Església

Pàg. 94

CREIXEMENT URBANÍSTIC

Les vies de comunicació

Pàg. 142

ELS VOLTANTS

Masos, font Picant i els Àngels

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

RECORDS VISUALS D'UN POBLE

Núria Esponellà. *Escriptora*

Aquest llibre il·lustra molt bé la transformació de Celrà des d'inicis del segle xx fins als anys de la transició democràtica, tot un període de canvis intensos que han incidit profundament en l'estructura socioeconòmica del poble, immers en el procés evolutiu que ha viscut el país. D'aquí la vàlua de les imatges que conté: fotografies que ofereixen una visió del nucli històric, de les antigues vies de comunicació i dels indrets de trobada i de vida social que avui dia són inèdites per a molts i que ens permeten veure fins a quin punt ha canviat la fesomia del poble. Aquest *Celrà desaparegut* és un testimoni i un llegat per als qui

no l'han viscut, i, al mateix temps, un record que pot servir de revulsiu perquè ens fa afrontar una qüestió: com podem conservar els valors –associatius i socials– que s'han mantingut vius i que representen d'alguna manera l'essència del poble? Les noves tecnologies ofereixen eines útils i possibilitats múltiples, però només són instruments al nostre servei que no ens poden fer oblidar les pròpies arrels, sense les quals no és possible aconseguir un progrés equilibrat ni integrador.

El llibre que tenim a les mans ens sorprèn amb records visuals, no tant per la distància temporal –amb prou feines un segle– com per l'evidència de la gran transformació que s'ha produït en l'urbanisme i en les formes de vida en un període relativament breu. Presenta també una

retrospectiva d'esdeveniments en què destaquen personatges populars a través d'una tria d'imatges evocadores, algunes properes als que ja tenim una edat, que hi podem reconèixer escenes que han format part de la nostra vida.

Personalment m'he sentit transportada a escenaris diversos: la font de la plaça vella, l'antiga escola de nens i nenes, el cinema de l'Ateneu i el record de les pedalades en bicicleta per la carretera de Julià... Tot un món que mereix un lloc en la memòria.

Crec que aquest poble té la sort –volguda i realitzada– de comptar amb un teixit associatiu important del qual forma part el Taller d'Història de Celrà, que continua perseverant en la feina de recuperació, estudi i difusió del passat del nostre poble, tant pel que fa a l'aspecte històric i antropològic com al cultural. Gràcies a aquesta tasca valuosa neix una nova publicació que testimonia els records de moltes persones.

Introducció

EL CELRÀ D'ABANS EN IMATGES

Taller d'Història de Celrà

Es una realitat incontestable que el nostre món ha canviat més en aquests darrers cent anys que en els cinc segles anteriors. En tots els camps, tant en el científic com en el cultural, el social, el sanitari i també en l'urbanístic. Per això, fora bo que, de tant en tant, es mirés el passat per veure d'on es ve, per comprendre el present i per ajudar a projectar el futur. Amb aquesta premissa, el Taller d'Història de Celrà proposa fer un repàs gràfic de la darrera centúria del nostre poble.

Mitjançant unes 170 fotografies, agrupades no pas cronològicament, sinó pels diferents indrets del terme municipal, es fa una visita a racons, espais, tradicions i personatges que o bé s'han perdut per sempre o bé han sofert una transformació prou considerable.

S'inicia la mostra des del bell mig del nucli antic, que és la plaça de l'Església, espai on segons sembla hi hagué la vil·la romana d'un patrici anomenat Celer i on segles després es construí una petita esglésiola dedicada a sant Feliu. Al seu redós, amb la conformació de la sagrera, s'erigí el primer nucli urbà, el qual havia estat tancat per unes petites muralles acabades d'enderrocar

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS LLUÍS CAMPS

CASTELL DE SANT MIQUEL

Malgrat el nom pel qual és conegut, mai ha estat un castell, encara que l'envolta un fossat. Les dues edificacions construïdes al cim del puig Castellar no tenen res a veure entre elles. La més antiga és el santuari dedicat a sant Miquel i ha pertangut històricament a la parròquia de Celrà. Fou acabat al darrer quart del segle xv i fins almenys a finals del segle xviii tingué ermitans nomenats pels jurats del poble, que el bisbe ratificava. L'altre edifici, que avui serveix de mirador, data de mitjan segle xix i tenia la funció de torre de telegrafia òptica.

AUTORIA DESCONEGUDA / Fons TALLER D'HISTÒRIA DE CELRÀ

durant l'ocupació napoleònica de la guerra del Francès. Aquest primer capítol també es fa ressò de diferents actes esdevinguts al temple i als carrers i places que el circunden: plaça de Catalunya i carrers Major, de Maria Cristina, del Doctor Romagós, de la Muralla i altres.

Després, en el segon capítol, es veurà la urbanització que ha sofert el territori de fora muralla. Els carrers ja són més amples, rectilinis i assolellats que no pas els del Celrà més antic. L'eix vertebrador del creixement urbà començà al segle xvi amb l'edificació de les primeres cases al voltant del camí ral, que, provinent del Baix Empordà, menava cap a Girona i conformà el barri de la Cabanya o de les Barraques. Més tard, sota el regnat d'Isabel II, amb la construcció del traçat de l'actual carretera de Palamós i, posteriorment, de la línia ferroviària del tren gros, que de Barcelona arriba a Portbou, l'espai entre la Cabanya i el nucli antic quedà definitivament condicionat.

La carretera d'anar a Juià, l'espai de la Fàbrica Pa-

gans, l'estació del ferrocarril, el carrer de les Paret i la plaça de l'Ateneu sorgeixen com un desenvolupament natural de la vila.

Finalment, amb la projecció i construcció del polígon industrial i residencial a partir dels anys setanta del segle passat, la transformació del Celrà pagès a l'urbanitzat actual esdevé gairebé definitiva. En el darrer apartat, que s'anomena «Els voltants», es dona una visió dels indrets i masies de fora vila. Fotografies d'algun mas i de pagesos treballant recorden el passat agrari del municipi. La font Picant, lloc d'esbarjo de diferents generacions d'abans de l'aparició generalitzada de l'automòbil, es rememora amb unes precioses fotografies de Valentí Fargnoli. També es recullen imatges del Congost, porta d'entrada –o de sortida– de l'Empordà, segons Josep Pla.

Per acabar, s'ha convingut arrodonir el treball amb imatges del santuari dels Àngels per la forta devoció dels celranencs a aquesta marededeu.

- Celrà -
- Vista parcial -
- V. Fargnoli -

VALENTI FARGNOLI / Fons JOSEP PLADEVIVA

NUCLI HISTÒRIC

Al voltant de la plaça de l'Església

El nucli antic de Celrà es comença a configurar a partir de les restes d'una antiga vil·la romana propietat d'un patrici anomenat Celer, el qual donà nom al poble amb la derivació llatina de *Celeranus*. L'any 946, la petita esglésiola que s'hi havia erigit esdevingué parroquial i se la dotà de clergues i de determinats drets sobre el territori: delmes, primícies i altres, que els permetien mantenir-se.

Al segle XI, amb el procés de feudalització del territori i la pressió que exercien els senyors dels castells de Palagret, d'Aguiló i de Barbavella sobre els pagesos dels contorns i la mateixa Església, es conformà la sagrera al voltant del temple. S'hi construïren petits cellers i magatzems que amb el decurs del temps esdevingueren habitatges i tallers de menestrals. En aquest espai sagrat també hi havia el cementiri.

Amb els anys, al voltant de la vila medieval s'hi va edificar una petita muralla per protegir els vilatans durant les nits, quan hi havia perill de malfactors o quan calia aïllar la població en cas d'epidèmia. Hi ha documentats tres portals d'accés: pel carrer Major, pel del Doctor Romagós i pel de Maria Cristina.

PLAÇA MAJOR

L'actual plaça de l'Església ha estat durant segles el centre neuràlgic del poble. A més del temple, fins al segle XIX hi hagué el cementiri. Al seu voltant s'instal·laren les botigues i tallers de la menestralia. En la fotografia, de V. Fagnoli, datada a la segona dècada del segle XX, es veu a l'esquerra l'espardenyeria de can Carós. Al fons hi ha can Quel de l'Estanc amb la mestressa davant la porta; a la dreta, la casa de can Cors, que es feia servir d'escola, i després l'edifici anomenat «Lo Cortey», també de can Cors i reformat a finals del segle XIX. El 1888 s'hi allotjà la caserna de la Guàrdia Civil i el 1912, el Sindicat Agrícola.

VALENTÍ FARGNOLI / FONS TALLER D'HISTÒRIA DE GELIRA

